

Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataide

2020

Ville Kiviniemi

KUVITELTU PAPERI

– ja muita ajatuksia piirtämisestä

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataide

2020 | 29 sivua

Ville Kiviniemi

KUVITELTU PAPERI

- ja muita ajatuksia piirtämisestä

Tämä kirjallinen opinnäytetyö kartoittaa piirtämisen osa-alueita osana tekijän taiteellisen työskentelyn tausta-ajatusten purkamista ja eteenpäin viemistä. Teksti on omakohtaiseen näkemykseen pohjautuva pohdiskeleva essee piirtämisen kielestä, merkityksestä ja rakenteesta.

Keskeisenä ajatuksena on piirtäjän asettuminen havainnoitsijan ja uneksijan asemaan, sekä filosofi Jacques Derridan käsite piirtämisen sokeudesta. Tekstissä verrataan piirroksen muotoutumista unien näkemiseen ja mielikuvitteluun. Pohdinnan kohteina ovat piirtämisen osa-alueet kuten piirtäjäyys, havainnointi ja viiva. Tutkielmassa päädytään lopulta kysymyksiin, joihin saadaan vastauksia vain käytännön kautta.

ASIASANAT:

piirustus, piirustustaide, unet

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Fine Arts

2020 | 29 pages

Ville Kiviniemi

IMAGINED PAPER

- and other thoughts on drawing

This thesis aims to outline an understanding of drawing as a language as part of the author's artistic work. The thesis is a contemplative essay on drawing and of its meaning and structure.

Central idea is how a person sets between drawing and an image as an observer and a dreamer. A key source of the thesis is philosopher Jacques Derrida's notion on the blindness of drawing. The text compares formation of a drawing to seeing dreams and imagination. Topics of discussion are areas such as a person drawing, observation and drawing trace. At the end the thesis discusses questions that can only be answered in practice.

KEYWORDS:

drawing, dreams

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 PIIRTÄJYYS JA VIIVA	7
2.1 Piirtäjä löytää viivan	7
2.2 Viiva ilman piirtäjää	9
3 HAVAINNOINNIN JA MIELIKUVITUKSEN EROISTA	12
3.1 Havainto johtaa viivaan	12
3.2 Piirtämisen sokeudesta	14
3.3 Mieli havainnoi mieltä	15
3.4 Mieli havainnoi todellisuutta	18
4 PIIRTÄMINEN JA VIIVA OSANA KUVAA	20
4.1 Viiva osana piirrosta	20
4.2 Kuvan johdattaa viivaa	22
4.3 Toteutuva kuva	25
5 POHDINTOJA	28
LÄHTEET	29

KUVALUETTELO

Kuva 1. Mainostaulupohja, 2020. Valokuva: Ville Kiviniemi	8
Kuva 2. Magneettinauhapiirros, 2018. Ville Kiviniemi	10
Kuva 3. Popcorn-piirroksia, 2017. Ville Kiviniemi	13
Kuva 4. Still image from My tree, 2012. Salla Myllylä (Myllylä 2012)	15
Kuva 5. Otteita puhelinpäiväkirjasta, 2017. Ville Kiviniemi	23
Kuva 6. Pingviini Bardosta ja muita maalauksia, 2020. Ville Kiviniemi	24
Kuva 7. Yhden kirjaimen Scrabble-klubi, 2020. Ville Kiviniemi	26

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen piirtäjän, viivan, havainnoinnin ja mielikuvituksen limittäytymisiä ja eroavaisuuksia purkamalla ja vertailemalla niitä keskenään osana piirtämistä ja kuvaa. Opinnäytetyöni taiteellinen osa on luonnollinen jatkumo tässä kirjallisessa osassa esitetyille pohdinnoille.

Puran havaintopiirtämiselle ominaisia katsomisen tapoja ja piirtämisen kielen rakentumista. Pohdin myös piirtäjän asemaa havainnoitsijana ja uneksijana osana piirtämistä, sekä sitä, miten piirtäminen ilmaisuna rakentaa kuvaa. Vertailen myös kuvan rakentumisen lähtökohtia ja päämääriä. Seuraavat kysymykset ovat keskeisiä: Minkälainen kuvan tulisi olla rakenteeltaan? Tuleeko minun piirtäjänä seurata viivan piirtämisen mielekkyyttä vai ajatusta valmiista kuvasta? Onko kuvassa aina joku vallitseva logiikka, joka pohjautuu joko valon ja varojen luomaan muotoon tai kaksiulotteisuuteen, eli pintaan ja viivaan? Miten piirros asettuu mielikuvien ja unien jatkumoon?

Etenen määrittelemällä piirtämiseen liittyviä elementtejä vertailemalla niiden keskinäisiä suhteita poimien esimerkeiksi olennaisimpia töitani. Puran ajatuksia töitteni takana. Nojaan tekstissä omiin näkemyksiini taiteellisesta työskentelystäni. Keskustelen lähteitteni kanssa, joista keskeisiä ovat mm. Jacques Derridan käsite piirtämisen sokeudesta kuin myös Martta Heikkilän ajatukset Derridan filosofiasta sekä Jussi Saarisen pohdinnat Anton Ehrenzweigin luovuusteorian käsitteistä. Joidenkin lukujen alussa lähestyn aihetta *omin kokemuksin*, ja muutama luku päättyy aihetta tiivistäviin sitaatteihin Fernando Pessoaan Levottomuuden Kirjasta.

Tämän opinnäytetyön ensisijainen tarkoitus on purkaa ja kartoittaa oman taiteellisen työskentelyni tausta-ajatuksia. Pohdin piirtämiseen liittyviä kysymyksiä ja osa-alueita kehittyäkseni taiteellisessa työssäni.

2 PIIRTÄJYYS JA VIIVA

Luku on jaettu kahden eri käsitteen kesken osana piirtämistä, joista ensimmäisessä tarkastelen piirtäjyyden omakohtaista merkitystä. Jälkimmäisessä alaluvussa käsittelen viivaa kuvan, piirtäjän ja piirtämisen ulkopuolisena, itsenäisenä ja vapaana ilmiönä. Käytän toisessa luvussa esimerkkinä Tila & Aika -kurssilla toteuttamaani magneettinauhapiirrosta ja Martta Heikkilän ajatuksia Jacques Derridan filosofiasta.

2.1 Piirtäjä löytää viivan

Eräänä helmikuun tiistaina 2020 matkustin Skanssin ostarille, koska pidän pseudo-meksikolaisesta ruoasta ja ostoskeskuksen tavallisesta ilmapiiristä. Syötyäni hortoilin ostarin käytävillä ja tein lähtöä paluubussille, kun huomasin kirjakaupan ikkunassa mainoskäyttöön ripustetun taulupohjan, johon sai käydä testaamassa tietyn merkkisiä tussseja, joita oli läjittäin eri laatikoissa (kuva 1). Taulupohjassa oli tussivalmistajan logo, mainoslause ja mustalla printattua värityskirjakuviointia. Kuljin näyteikkunan ohitse kohti ulko-ovea ja bussipysäkkiä, kun sisimmässäni aloin tuntea kalvavaa tunnetta, joka ei kuitenkaan johtunut pseudo-meksikolaisesta ruoasta tai ollut paniikkikohtausta enteilevää oireilua. Mitä kauemmas kuljin näyteikkunasta kohti bussipysäkkiä, sitä voimakkaammaksi tuo kalvava tunne ylti sisälläni. Jatkoin kuitenkin kävelemistä; toisaalta tuntui täysin käsittämättömältä, että näyteikkunan ohi käveleminen aiheutti niin voimakkaita tuntemuksia.

Astuessani ja istuessani bussin kyytiin minulle tuli olo, että tuo mainostaulupohja oli siinä kirjakaupassa jotenkin minua varten. En tuntenut itseäni niinkään mainonnan uhriksi, vaan että olin juuri kulkenut ohitse ja hylännyt oven, joka oli raotettu juuri sillä hetkellä ainoana merkityksen ja itseni kohtaamispaikkana. Bussin edetessä kohti keskustaa tunne ylti kuin psyykettäni ja olemustani syöväksi pahoinvoinniksi, joka tuntui vievän minua kauemmaksi omastatunnostani tai jostain paikasta, missä minun olisi pitänyt olla jo ikuisuus sitten, jo ennen tuota päivää tai elämänjaksoani. Painoin stop-nappia ja hyppäsin ulos kyydistä, kävelin tien toiselle puolen, pysähdyin odottamaan uutta numero 9:n linja-autoa, joka veisi minut takaisin ostoskeskukseen kohtaamaan jo tuota raotettua ovea.

Saavuttuani takaisin ostarille kävelin suorinta tietä kirjakauppaan sisälle, poimin yhden oranssin ja yhden sinisen tussin ja aloin tehdä viivaa taulupohjaan vuorotellen kahden värin kesken. Kalvava olo katosi, ja sen tilalle ilmaantui kokonaisvaltainen kuuluvuuden olo. Kaikki ympärilläni viivaa ja ajatusta myöten olivat oikealla paikallaan, niin kuin niiden olisi tullut aina ollakin, jonkinlaisena luonnollisena jatkumona kaikelle mitä niitä edeltäen olikaan ollut tai tapahtunut. Piirsin taulupohjaan vielä lampaita, tein päämäärätöntä viivaa toisaalle, väritin alueita kahdella vihreän sävyllä kiertäen muiden piirtämiä alueita ja kuvioita. Jälkeenpäin pohdin, että tuohon taulupohjaan piirtyneiden viivojen myötä olin ollut yksi muiden piirtäjien seurassa, samassa paikkaa kaikkien niiden ihmisten kanssa, jotka olivat vieneet valitsemiaan värejä kohti pintaa – värityskirjoista mielenrauhaa hakevia urautuneita ja arkeutuneita aikuisia, koulusta lintsaavia lapsia tai ehkäpä kirjakaupan toimeentuloa työharjoittelijoita.

Kuva 1. Mainostaulupohja, 2020. Valokuva: Ville Kiviniemi.

Olen identifioitunut henkilönä ja luonteena lähinnä omiin kävelykenkiini piittaamatta määritteistä tai statuksista. Ajaututtuani erinäisiin virkoihin, paikkoihin, kokemuksien tai harrastusten äärelle olen palannut aina piirtämisen pariin, kun olen kuunnellut sisintä ääntäni tai kysynyt, mitä on tehtävä, miten olla. Ensimmäiset muistikuvat piirtämisestä vievät hyvin pitkälle lapsuuteen ja syiden syyt luolaihminen tai alkumerien ajoille. Tiedän minkä todekseni aina kyseenalaistamisen hetkellä koen, mutta mahdottomuudeksi ehkä

sen, *miksi*. Ajatusten haahuilun ulkopuolella löydän lohtua nukkumisesta, roskien lajittelusta tai kävelemisestä, mutta mikään edes luovuutta hyödyntävä tekeminen ei pohjimmiltaan tunnu samalla tavalla oikealta kuin viivan piirtäminen. Myös kirjakaupan taulupohjan äärellä vietetty hetki oli muistutus siitä, että piirtämisessä itsessään on merkitystä, vaikkei tiedäkään, mitä pitäisi piirtää, kunhan piirtää (kuva 1.)

Piirtämättömyys puolestaan saattaa johtaa kalvavaan kuoppaan ja syväluotaavaan lannistumiseen. Pohjalla on välttämättömyys ja väistämättömyys, vaikkei piirtäminen koskaan olekaan yhden tai saman tunteen herättämä seuraus – se on ajautuma ja aina enemmän ja arvokkaampaa kuin sitä ympäröivät määritelmät tai päämäärät. On kuitenkin valinta kulkea, seurata, ymmärtää ja epäillä tätä piirtämisen viivoittamaa polkua. Usein huomaan kuvittelevani piirrosta ja aina on olemassa viivaa, jota en ole vielä piirtänyt.

Piirtäjänä en osaa ajatella itseäni kuvittajana enkä taiteilijanakaan, enkä ole koskaan sisäistänyt järkevää, kerrottua tai opittua näkemystä siitä, mitä piirtäminen on. Yksinkertaisimmillaan ymmärrän sen niin, että viivoja tehdään paperiin tai pintaan, ja niistä muodostuu jollain tapaa ymmärrettäviä kokonaisuuksia, joita voi nimittää kuviksi.

2.2 Viiva ilman piirtäjää

Viivan voi ajatella olevan hyvin monitahoinen ilmiö: se voi olla innokkaan askeleen jättämä kengänjälki ostarin kiiltävässä lattiassa, luonnossa havaittu linjaa merkitsevä säie, tekstissä kulkeva ajatusviiva, alleviivaus, näkymätön hetki mielessä tai karttaan piirretty kulkureitti. Vaikka omassa työskentelyssäni viiva on hyvin vahvasti osa piirrosta paperilla ja kuvan maailmaa, olen lisäksi myös pohtinut viivan luonnetta pinnan ulkopuolella. Tästä otan esimerkiksi magneettinauhapiirroksen, joka oli minulle ennen kaikkea ajattelun tuki pohtiessani viivan olemusta (kuva 2.)

Kuva 2. Magneettinauhapiirros, 2018. Ville Kiviniemi.

Paperiin piirretyn musteviivan sekaan on kiinnitetty läpinäkyvällä teipillä c-kasetin magneettinauhaa. Teosta tai tapahtumaa katsoessa nuo kaksi materiaalia, muste ja nauha, sekoittuvat viivana erottamattomiksi. Määritelmällisesti nauha lakkaa olemasta piirroksen viivaa jossain piirroksen pinnassa, mutta havainnoidessa teosta pinta katoaa viivan alta piirtäjyyden myötä – viiva on vapaa pinnasta eli piirroksesta, ja ulkoilmassa tuuli on siirtynyt piirtäjän asemaan. (kuva 2.)

Viiva ei kuitenkaan piirry, koska mitään pintaa ei ole enää olemassa. Tai vastaavasti voidaan myös ajatella, että se piirryy koko ajan, mutta sillä ei ole pysyvää olomuotoa. Viivasta on toisaalta muotoutunut tuulen (tai fyysisen todellisuuden) indikaattori, vaikka osa siitä on piirroksen pinnalla staattisessa muodossa. Jos nauhan katkaisee, se lakkaa olemasta viivaa. Jos sitä kuitenkin havainnoi viivana, se ei ole silti vapaa itsenäisenä oliona, vaan aina osa jostain ympäröivää rakennetta, luontoa tai todellisuutta. Voidaan kuitenkin sanoa, että tämä teoksessa esiintyvä kasettinauhaviiva on vapaa suhteessa tietoiseen piirtäjään tai piirroksen.

Voidaanko siis olettaa, että viivalla ei ole perimmäistä, alkukantaista tai sen ympäröivistä tekijöistä riippumatonta luonnetta tai piirrettä? Onko viiva aina ulkopuolisen ilmiön piirtämä?

Magneettinauhapiirroksessa olevan viivan piirtymättömyyttä voidaan ymmärtää myös teoksen sisällöllisellä tasolla. Nauha on peräisin kasettikokoelmasta, jonka perin entiseltä naapuriltani, sittemmin vanhainkotiin muuttaneelta dementoituneelta vanhukselta. Radio-ohjelmia c-kasetille nauhoittaneen naapurini dementoituneessa mielessä tapahtumat eivät enää ikuistu muistoiksi, vaan lipuvat ajan myötä unohdukseen. Muistot eivät piirry muistajaansa, vaan kadotessaan ne ovat muistamisesta vapaita. Myöskään teoksessa esiintyvä kasettinauha ei ole enää kuunneltavissa, eikä se viivanakaan piirry mihinkään talteen (Kuva 2.)

Jacques Derrida esittää, että viiva ainoastaan *toimii* taideteoksessa tavalla tai toisella sen sijaan, että se olisi *jotain*. Ennen tuota toimijuutta olevaa alkuperää siitä, mistä asiat ovat lähtöisin, ei voida ainakaan absoluuttisesti myöskään määritellä, vaan asiat saavat merkityksen omassa yhteydessään esimerkiksi ympäröivän kulttuurin perusteella. Missään abstraktissakaan, yleisessä tai yhtenäisessä mielessä viivaa ei sellaisenaan ole olemassa – on vain ainutkertaisia viivoja. Tällaisetkin viivat saavat merkityksensä vain siitä yhteydestä, jossa ne esiintyvät. (Heikkilä 2014, 95, 99, 102–103.)

3 HAVAINNOINNIN JA MIELIKUVITUKSEN EROISTA

Seuraavassa kahdessa alaluvussa pohdin havainnoinnin merkitystä ja häilyvyyttä suhteessa viivaan ja piirtämiseen. Lisäksi pohdin mielen, eli tässä tapauksessa unien ja mielikuvituksen välille asetuvien tajunnan tilojen merkitystä havainnoimiselle ja piirtämiselle. Käytän esimerkkinä mm. yhtä omaa teostani, ja sivuan Derridan filosofiaa aiheesta sekä Anton Ehrenzweigin käsitteitä mielen pinta- ja syvätasoista.

3.1 Havainto johtaa viivaan

Havaintopiirros pyrkii tavoittamaan piirroksen kohteen valon ja varjon tuottaman muodon logiikan mukaisesti. Tätä viivan plastisuuteen sitovaa piirtämistapaa tulee kuitenkin ymmärtää yhtenä tienä havaintojen purkamiseen. Toisin sanoen, viiva itsessään on muodon logiikan ja kaksiulotteisen pinnan välissä oleva piirre. Piirtäjän valinnaksi jää lähteäkö seuraamaan muotoa vai muodottomuutta.

Opiskeluni ensimmäisen vuoden syyslomalla ryhdyin piirtämään mikroaaltouunissa valmistetun popcorn-pussin sisältöä kokonaisuudessaan. Asetin paperin eteeni ja poimin poksautetusta pussista eteeni auringonvaloon yhden popcornin. Katsoin sitä ja piirsin sen paperin vasempaan ylälaitaan. Tämän jälkeen söin sen, asetin toisen popcornin eteeni ja piirsin sen ensimmäisen viereen. Toistin tämän järjestelmällisen vaiheen kunnes koko pussin sisältö oli piirretty viidelle suurelle paperille. (kuva 3.)

Jo ensimmäisen sivun puolella väliä minuun heräsi uupumuksen ja epäilyn tunne siitä, jaksaisinko piirtää prosessin loppuun asti. Tämä ajatus kuitenkin vapautti minut uppoutumaan viivaan tekemiseen, vaikka piirrosprosessi ja viiva olikin aina sidoksissa seuraavaan ja sitä seuraavan popcorniin.

Kuva 3. Popcorn-piirroksia, 2017. Ville Kiviniemi.

Lopputuloksen miettiminen lannistavana tunteena katosi kun hyväksyin, ettei päämäärällä ollut oikeastaan mitään väliä, koska työ vaatisi kuitenkin niin paljon aikaa, ettei sitä voi edes ennalta täysin hahmottaa. Pystyin luopumaan ratkaisun merkittävytydestä ja keskittymään ainoastaan sen hetkiseen popcorniin ja pisteeseen, josta viiva syntyy.

Näitä kuvia ja niiden tekemistä voi ymmärtää myös ajallisen ulottuvuuden kautta: popcornien valmistus kesti noin neljä minuuttia, ja minulta kesti noin neljä päivää piirtää (ja syödä) ne kokonaisuudessaan. Piirtäminen tekona vertaa noita kahta eri ajanjaksoa, ja tavoittaa osaakseen sitä, miten viivaan keskittymisen hetkenä ajan määrä tuntuu katoavan täysin toissijaiseksi yhtälailla popcornien määrän kanssa. Yksittäisen maissinjyvän pokahtamista muotoonsa uunissa voi myös verrata sen piirtymiseen paperille, joskin tällöin popcornin muotoutuminen on siis paljon hitaampaa.

Taidepedagogi ja -teoreetikko Anton Ehrenzweigin mukaan egon eli mielen yhteensitovan ja toiminnallistavan kokonaisuuden pintatasolla tapahtuva havainnoinnin kokemus tuottaa tietoisien havaintomaailman tarkkarajaisina ja jo ennestään tunnettuina kokonaisuuksina, objekteina (Saarinen 2012, 17, 20). Katsoessa asioita usein läheltä, niin tarkkaan kun vain kykeneekään, objekti alkaa menettää sitä määrittäviä tekijöitä, eli muotoa. Tämä muoto ymmärretään piirroksessa valojen ja varjojen sääntöjen mukaan. Piirtäessä tätä plastisuutta edeltää kuitenkin raja, joka voidaan ymmärtää viivana, ja sitä puolestaan voi edeltää piste, josta tuo viiva alkaa muodostua.

Derridan filosofiassa viiva rajaa ja reunustaa asioita, eikä se toista todellisuutta objektiivisesti tai esitä sellaisenaan mitään: tunnistettavuus tai näköisyys vaatii katsojaa ja tämän muistia tai assosiaatiota (Heikkilä 2014, 95). Voidaan esimerkiksi katsoa yksittäisen popcornin reunaa itsenäisenä, irrallisena viivana, joka ei vielä määritä kumpaakaan – objektia tai mitään sitä ympäröivääkään. Havaittaessa on tällöin katsottu tarkasteltavan kohteen rakentuviin osiin, tai jopa osien osiin. Kohdetta katsotaan pintatasolla tottuneen tavan ulkopuolelta, ja merkityssuhde kohteeseen katoaa, eikä sitä havainnoida enää ymmärrettävänä objektina vaan erilaisista alueista tai linjoista koostuvana asiana.

Voidaan myös todeta, että se mistä tottuneessa tavassa havaittujen asioiden voidaan ajatella koostuvan, on pohjimmiltaan kokoelma epäselviä ja vieraita elementtejä tai rakenteita. Tällöin tavallaan havainnoidaan myös itse havainnoinnin tilaa, eli ajatellaan katsomisen aistimusta itsessään.

Kohteen menettäessä sitä määrittelevät osat havaintokokemus on muuttunut alkuperäisistä merkityssuhteistaan vapaaksi. Piirroksen kannalta ajatellen kohde on muuttunut pelkäksi viivaksi. Piirtämisen hetkellä on tavoitettu merkityssuhteista vapaa havainnointi ja kohdetta on ajateltu pisteenä, viivana, reunoina ja rajoina. Lopputulos voi olla tästä ajattelutavasta huolimatta kuitenkin valon ja varjon tuottaman muodon logiikan ja reaalisuuden tavoittama.

3.2 Piirtämisen sokeudesta

Derrida argumentoi, että kun piirretään kohdetta havainnosta, piirtäjä siirtää huomionsa eli katseensa joko paperiin tai kohteeseen, muttei koskaan molempiin samanaikaisesti. Täten piirtäjä on vuorollaan sokea joko kohteellensa tai piirrokselle. (Derrida 1993, 2-4.) Havaintopiirroksessa kyse ei siis ole niinkään näkemisestä, vaan ihmisen työmuistissa tapahtuvasta prosessista, jossa nähty asia suodattuu muistinvarassa sokean hetken läpi paperiin. Juuri tuohon hetkeen Derrida siirtää huomion.

Toinen tapa ymmärtää tätä sokeaa käännettä on ajatella piirrosta, jossa pinta ja havainto ovat samalla asteella tai tasolla. Tällöin piirtäjä on *vähemmän* sokea piirtämälleen kuvalle. Tällainen kuva voi olla esimerkiksi läpikuultavalle paperille jäljennetty kuva, tai piirros, joka on piirretty ikkunaan siten, että ikkunan näkymä on koko ajan nähtävissä

viivan ja pinnan, eli ikkunan takana. (kuva 4) Piirtäminen on tällöin poikkeuksellisesti havainnoinnin kanssa samanaikainen tapahtuma eikä sisällä sokeaa momenttia.

Kuva 4. Still image from My tree, 2012. Salla Myllylä (Myllylä 2012).

(Piirtämisen sokeutta ei kuitenkaan pidä sekoittaa sokeaan piirtämiseen, jossa kuva piirretään lähtökohtaisesti ja koko ajan katsomatta lainkaan paperia, niin että piirtäjä jäljittää sitä, mitä havainnoidaan laskematta katsettaan kohteesta.)

Piirtäessä havaintoa paperille sokeus on kuitenkin läsnä. Tiedostaessaan piirtämisen sokean hetken piirtäjä voi lähteä seuraamaan toisinnettavaa havaintoa esimerkiksi täydentämällä piirroksen hahmotelmaa muistin varassa havaintohetken ulkopuolella. Sokea momentti kuitenkin auttaa tiedostamaan, ettei viivan tarvitse olla sidoksissa havaintoon – se on pohjimmiltaan vain piirtäjän valintojen tuottama ja havaintosidonnaisenakin aina muistin ja mielen kautta suodattava. Sillä, onko kuva piirretty täysin mielestä vai pelkästään havainnosta, ei ole lopulta niin suurta eroa.

3.3 Mieli havainnoi mieltä

Siinä paikassa hiipi sellainen olo, että olen ollut siellä aikaisemminkin, vaikken tunnistanutkaan missä oikein olin. Joku teatterin aula jossa ihmiset jonottivat ehkä

näytöstä tai lippukassan aukeamista. Huomasin että siellä aulan toisella puolella puuttui seinästä pala. Seinässä olevan murtuneen betonin takana näkyi maisema. Ihmettelin, että miksi kukaan ei välitä tai huomaa tuota seinän epänormaalia repeämää. Aivan. Olin taas unessa. Omassa päässäni ja voisin mennä minne vaan. Ulos en lähtenyt, vaan jäin katsomaan sinne teatterin aulaan ripustettuja kuvia. Astelin yhden suorakulmaisen, seinälle asetetun kehyksen eteen. En ehtinyt edes miettiä oliko se joku teos vai elokuvajuliste, kun niiden kehysten sisään alkoi muodostua kuvia: hohtavapintaisia maalimaisemia, viivamaisia maalauksen ja piirroksen risteymiä joissa oli häilyviä tapahtumia, hahmoja, ihmisiä... Herätessäni tajusin, että vaikka olin ollut siellä teatterin aulaassa läsnäolevana ja tietoisena unestani, niin kontrolloimaton alitajuntani piirsi niitä kuvia joita katsoin. Sittemmin olen aina yrittänyt löytää valveudessa jonkin paperin, vihkon tai taulun johon muodostuvia kuvia katsoa, mutta en ikinä yritä toisintaa niitä kuvia hereillä ollessani sellaisenaan kuin unissa ne muistan nähneeni. Pelkään, että luovuus saattaa tukahtua, jos alitajuntaansa alkaa liikaa valjastamaan.

Mielen voidaan ajatella olevan vapaa havainnoimaan, uneksimaan ja kuvittelemaan, mutta tämä tapahtuu kuitenkin eri tasoilla. Unia voidaan luonnehtia paikaksi tai tilaksi, jossa havaitut tai koetut asiat saavat epäloogisuudestaan huolimatta usein omakohtaisia tai tarinallisia merkityksiä. Valveuni on puolestaan tila, missä uneksimisesta ollaan tietoisia. Hereilläolon ja uneenvaipumisen välitilaa kutsutaan hypnagogiaksi, joka on hallusinatorisia aistimuksia herättävä kokemisen ja havainnoinnin tila, jossa aistitut näyt ovat jäsentämätöntä aistimusten tulvaa. (Lachman 2002.) Tällaiset näyt ovat usein jonkinlaisia kaikuja hereilläolon aistimuksista. Niiden tapa ilmentyä mieleen on hajanaisuudessaan hyvin kiehtovaa seurattavaa, sillä ne eivät noudata usein mitään tavanomaista muotoutumisen logiikkaa. Kyse ei ole niinkään mielikuvista, vaan pikemminkin ajattelun muuttumisesta visuaaliseen muotoon. On sikäli toissijaista, ajatellaanko kyseessä olevan nukahtaminen vai esimerkiksi meditaatio. Kyse on lopulta siitä, että sulkee silmänsä ja antaa mielensä virrata sanattomasti.

Miellän tällaiset hallusinaatiot kuitenkin luonnollisimmiksi tai vapaimmiksi kuviksi, joita voi nähdä, kokea tai olla, vaikka mielessä nämä aistitut kuvat tai näyt ovatkin välähdyksenomaisia tai jatkuvasti muuttuvia. Tällaisten aistimusten toistaminen sellaisinaan piirroksen muodossa on kuitenkin mahdollisuus; nukahtaessaan ei voi piirtää, ja mieli on aina nopeampi muodostamaan kuvia kuin piirtäjä niitä piirtämään.

On kuitenkin huomioitava sokeiden näkökykyä palauttavan teknologian kehittyminen (Hamilo 2013). Tällaisen teknologian kehittymisen voidaan olettaa päätyvän joskus

kehityksen pisteeseen, jossa esimerkiksi takaisinmallintamista (eng. reverse engineering) hyödyntämällä voidaan rakentaa teknologiaa, jolla mielessä esiintyviä ja aistittuja kuvia voidaan nähdä suoraan todellisuudesta käsin. Kuvia voisi näin ollen nähdä sellaisina kuin ne aivojen tuottamana kokijan mielessä esiintyvät. Tällaisen harppauksen myötä myös piirrostaide saattaa kokea merkittävän kriisin tai kehityksen, koska uneksija voi asettua siihen asemaan, mikä ennen oli mahdollista ehkä vain mielensä piirtäjälle. Tämä ero ilmentää osaksi mielikuvien mahdottomuutta esiintyä sellaisenaan piirroksessa.

Ajattelen kuitenkin, ettei havainnoista riippumaton piirros ole kovinkaan kaukana mielen sisäisistä tai uneksituista maailmoista. Niiden säännöttömyys on samankaltaista, vaikka ne kielellisesti poikkeavaisitkin toisistaan. Sen lisäksi että unia voidaan ajatella omina kuvinaan, myös unissa itsessään voi nähdä kuvia. Unessa siis rikkoutuu myös se, *miten* kuva nähdään tai koetaan. Uneksija ja unen kokeminen kuvana eivät näin ajatellen erotu toisistaan.

Jollain tapaa piirros voi olla myös perustavaalaatuisempi mielen heijastumana kuin uni, koska se on kuvana pysyvä ja katsottava. Piirtämisen hetkellä mielestä piirretyn kuvan muodostuminen on kuitenkin hidasta ja nopeasti piirrettynäkin kuva yksinkertaistuu lähinnä luonnoksenomaisiin jälkiin ja ääriviivoihin. Vasta täydentäessä kuvaa ehyemmäksi itse piirtäminen ja sen kautta tapahtuva havainnointi muuttaa piirtämisen teon hitaan uneksimisen kaltaiseksi.

Ehrenzweig luonnehtii pintatasolla tapahtuvan havainnoinnin vastakkaista tapaa, eli syvyystason havainnointia tiedostamattomaksi skannaamiseksi. Tällöin havainnot eivät ole kirkkaita tai tarkkarajaisia, vaan jopa kaoottisia tai uhkaavia, koska siinä eivät päde totutut ymmärrettävyyden vaatimukset. (Saarinen 2012, 17.)

Omassa työskentelyssäni olen saanut huomata, että havaintotodellisuuden ollessa poissa piirrokselta tilalle asettuu alitajunnan tuottama ja muistinvarainen kuvasto. Tämä oli aluksi jokseenkin järkyttävää ja outoa, koska yhteys alitajuntaan ei unien ulkopuolella ole aikaisemmin muodostunut esimerkiksi piirroksiksi. Kesti oma aikansa tottua ajatukseen, että vaikka päänsisäiset maailmat ovat piirroksina yksinkertaisia tai lapsenomaisia, ne silti sisältävät omaa elämää mietityttäviä, vakavia ja pelottaviakin ajatuksia. Myöhemmin tästä unien kaltaisesta ja sisäisestä maailmasta on tullut osa luonnollisesti piirrettyä viivaa. Ehrenzweig sanookin, että taiteellisessa luovuudessa avaintekijänä on kehittää luottamusta ja yhteyttä syvätasoon ja että syvähavainnointi

rajallisesta pintatason havainnoinnista poiketen palvelee paremmin luovia päämääriä (Saarinen 2012, 17, 19).

Oman mielensä pelkäämistä luonnollisempaa on siis mielensä hyväksyminen, vaikka lieneekin toissijaista, tapahtuuko tämä unissa vai kuvissa. Samalla tavalla kuin esimerkiksi unien muisteleminen tai ylöskirjoittaminen myös piirros voi olla tapa ymmärtää omaa mielensisäisyyttä. Lopulta kyse on yhteyden löytämisestä, joka on hyvin olennaista niin luovalle työlle kuin mielenrauhallekin.

3.4 Mieli havainnoi todellisuutta

Mielikuvituksen voidaan ajatella olevan unien kaltaisten tajunnan tilojen luontainen jatkumo, joskin siinä asioita ajatellaan tai havainnoidaan vapaasti mutta tiedostetusti. Erona on siis se, että tajunnan muuttuneissa tiloissa mieleen piirtyy kuvia automaattisesti ja luonnostaan, mutta kuviteltuna asiat pikemminkin piirtyvät mieleen tahdonalaisesti. Voidaan jopa ajatella, *miten* ne piirtyvät.

Mielellä on myös taipumus nähdä todellisuudessa tunnistettavia asioita, kuten kasvoja tai maisemia, tai luoda merkitysyhteyksiä näiden välille, vaikka ne ovatkin pohjimmiltaan satunnaisia ja merkityksettömiä. Esimerkiksi psykoosissa mieli on taipuvainen etsimään tällaisia yhteyksiä. (Carroll 2015.) Tätä mielen taipumusta voidaan ajatella myös niin, että esimerkiksi kuvioita, värejä, niiden toistuvuutta tai merkityksiä pyritään havainnoimaan tahdonalaisesti sen sijaan, että tämä tapahtuisi vain automaattisesti. Silloin voidaan huomata, että mielen taipumuksellisuus on myös yhtäläillä mielen valjastamista.

Täytyy siis ymmärtää sitä, miten ja mihin mieli havainnoi tai luonnostaan tarttuu, koska sen ymmärtäminen myös vapauttaa huomioimaan uusia asioita merkityksineen tai luonnostaan määrittelemättömiä kuvioita, alueita ja linjoja. Lopulta kaikessa lähtökohtaisestikin merkityksettömässä voi nähdä merkityksiä, sisältöjä tai luonnetta, ja vastaavasti jokaisen merkityksellisen havainnon voi purkaa tahdonalaisesti merkityksettömäksi.

Mieli herää tai heijastuu siis yhtäläillä todellisuuteen kuin mielensisäisiksi kuviksikin. Kaikkea havaittua voi myös ajatella aineettomana pintana, johon mieli piirtää viivaa.

Silloin mielikuvitus viivan piirtymisen ajatteluna ja katse havaintona asettuvat samaksi. Vaikka kuvaa ei ole olemassa, havaintokokemus muuttuu aineettomaksi, kuvitelluksi paperiksi, johon piiryy mielestä ja maailmasta taukoamatta uusia limittäytymisiä.

”Näkeminen saattaa olla uneksimista, mutta jos kutsumme sitä näkemiseksi emmekä uneksimiseksi, se tarkoittaa että erotamme uneksimisen näkemisestä.”
(Pessoa 2018, 196.)

4 PIIRTÄMINEN JA VIIVA OSANA KUVAA

Tässä luvussa kuvailen aluksi piirtämistä ilmaisuna ja osana kuvan muotoutumista. Tämän jälkeen pohdin piirtämistä suhteessa kuvan lähtökohtiin ja päämääriin. Tarkastelen myös sitä, mikä tekee kuvasta teoksen. Kuva käsitteenä on tässä yhteydessä viivojen muodostuma tai kompositio paperilla, vaikka sivuan myös maalausta ja sen merkitystä kuvana.

4.1 Viiva osana piirrosta

Saatan joskus hahmotella tulitikulla pöydän pintaan piirrosta, jota yritän nähdä mieleni silmin. Se on piirtämistä ilman viivaa. Täytyy olla viivakin. Jokin joka jää johonkin.

Piirtäessäni havainnosta, viivan piirtyminen voi olla hyvin vapaata riippumatta sen aikomuksesta muotoutua joksikin. Erillisenä viivana voidaan kuitenkin pitää sellaista jälkeä, joka ei lähtökohtaisesti pohjaudu mihinkään havaittuun tai motiivien muistinvaraiseen muotoutumiseen. Ajatus siitä mitä tällaisen viivan piirtymät tulevat lopulta olemaan paperilla ovat usein toissijaisia tai kaukaisia. Tällaisen viivan piirtäminen on mukavinta, helpointa ja vapainta, mutta myös levottominta.

Koskaan kyse ei ole kuitenkaan tyylistä tai tyylihakuisuudesta – viiva ei voi olla tyylihakuisuudessaan koskaan rehellinen, ellei sen piirtäminen ole luonnollista. Jos viiva on luontevaa, se ei tunnista tyyliä tai tyylin yritteliäisyyttä. Kaikki viivan tunnistettavuus on pikemminkin maneerien tai valintojen eksymistä osaksi piirrosta. Miellän, että luonnollisessa viivassa näkyy kuitenkin esimerkiksi rauhattomuus, sulottomuus, mielekkyys, nopeus, hitaus, kömpelyys, kyllästyminen, kokeellisuus ja ajoittain jopa tarkkuus tai keskittyminenkin. Tällainen viivan piirtäminen on lähempänä ilmaisua kuin aikomusta ja sanallista ajattelua, vaikka piirroshetkellä itse usein mietinkin, *mitä jos tai tää viiva menee nyt näin.*

Vaikka tällaisen viivan ei heti oletakaan muodostuvan miksikään, herättää se usein kuitenkin reaktion, että se on *kivan* näköistä. Tässä pisteessä viivaa alkaa johdattaa jokin suunta olla *jotain*.

Ehrenzweig puhuu ensisijaisesti maalaamisesta sanoessaan, että työn alkuvaiheessa pintatasolla tapahtuvaa havainnointia horjutetaan tahdonalaisesti (Saarinen 2012, 17). Tämä kuitenkin pätee myös piirrokseen, jossa maalaukselle ominaisten värien, jälkien ja alueiden sijasta oletuksista riippumatonta tai vapaata viivaa voi käyttää kuvan tasapainottamiseen suuntaan tai toiseen – hajoittamiseen tai hallitsemiseen. Tämä ei kuitenkaan ole sidottuna työn aloittamiseen, vaan horjuttamista tai tasapainottamista tapahtuu aika ajoin kuvan äärellä. Se auttaa luomaan uutta, eli sellaista mitä ei vielä ole. Toisinaan myös muistin varassa piirretyt motiivit horjuuttavat todellisuussidonnaisia yksityiskohtia, tai poimitut elementit yhdistyvät mielen luomuksiin rakentaen jotain uutta. Yhdistyessään asiat ovat uutta, yllätyksellistä, leikkisää tai jännittävää.

Näiden kolmen lähtökohtaisesti eri viivan (siis havaintoon pohjautuvan, mielestä piirretyn ja näistä kahdesta riippumattoman) keskustelusta kuva pääosin syntyy. Voidaankin sanoa, että tuo keskustelu ja piirtäminen ovat lopulta sama asia. Tämä keskustelu ja siihen osallistuvien erilaisten viivojen erottaminen on kuitenkin kuvan edetessä hyvin tavoittamaton asia. Varsinkaan nopeasti piirrettäessä ei voi erottaa, mistä lähtökohdista minkäkinlainen viiva muotoutuu osaksi piirrosta. Kyseessä on kuitenkin keskustelu kuvan sisällä jossa ymmärrettävyys kohtaa ymmärtämättömän – tiedetty sulautuu tietämättömään.

Piirtäessä virheitä syntyy, mutta ne ovat pikemminkin haasteita tai mahdollisuuksia mielivaltaisiin ennalta-arvaamattomuuksiin, kuin piirtämistä lannistavia poikkeuksia. Virheiden tekeminen on hämmentävällä tavallaan myös toivottavaa, koska niitä tehdessä kuvaa varjeleva varovaisuuden tunne usein katoaa. Ne ovat erittäin olennainen osa asioiden muodostumista piirtämisen ja viivan ehdoin, jotka rakentavat kuvaa.

Piirtäjänä siis havainnoin ja kuuntelen kuvaan muotoutuneita yksityiskohtia ja olen niiden johdattamana. Tällöin piirtäminen tuntuu pikemminkin kanavoinnilta, lähes automaattisilta askeleiden ottamiselta, jossa tietoisien minän ja tekemisen välillä on usein katkos, mutta tilalle on asettunut yhteys viivan ja kuvan välille. Myös luonnollinen tai ilmaistu viiva usein löytää tiensä osaksi kuvan sisäistä todellisuutta, eikä viivan *toimijuudella* tai *esittävyydellä* ole tällöin oikeastaan mitään eroa. Viiva on näin ollen ilmaistua, mutta yhtäläillä osa kuvan omaa sisäistä todellisuuttakin.

Piirtämisen myötä olen siis yhtäläillä kuvassa kuin sen ulkopuolellakin. En tunne oikeastaan luovani mitään, vaan ajatukseni on yhtä piirroksen pinnassa olevaa viivaa tai siitä muodostuvien tapahtumien ketjua. Silloin kaikki on samaa, tai vastaavasti, mikään

ei ole mitään mitä voisi erottaa jostakin. Näin ajatellen piirtämiseen sisältyy myös piirtäjän poissaolo, tai ainakin vahva olemattomuuden tunne. Pohjimmiltaan kyse on heittäytymisestä ja katoamisesta kuvan tekemisen harhallisuuteen, *fiilikseen*.

Piirtämisen pysähdyttyä kuvaa havahtuu katsomaan silloisena kokonaisuutena. Sitä alkaa tarkastella kriittisestä, yhälailla ymmällään olevasta kuin analyttisestäkin näkökulmasta.

On valinta löytää tie takaisin kuvaan ja katoamiseen. Ennen tätä heräämistä katsomiseen edeltää kuitenkin viivan tasolla kuljetun seikkailun myötä katoamisen kokemus; *olen ollut jossain, mutta en täällä*.

”Illuusioista ja kaikesta siitä mitä ne sisältävät ei seuraa kuin syvä väsymys, sillä ne menettää, ne ovat hyödyttömiä ja ihminen uupuu jo ennalta tietäessään, että on kadottava jotain jota hänellä on kuitenkin ollut pakko olla; hän tuntee tuskaa siitä, että elikin harhakuvitelmissa, ja häpeää, että elätteli niitä, vaikka tiesi miten niiden kävisi.” (Pessoa 2018, 31.)

4.2 Kuva johdattaa viivaa

Tunne piirtämisen väistämättömyydestä ja kiinnostavuudesta on kuljettanut minua hyvin erilaisten kuvatyyppeiden luokse mm. vapaista muistikirjaluonnoksista lähes abstrakteihin kuviin. Pyrin aina viemään eteenpäin ajatusta, mitä tai minkälainen kuvan muoto tulisi olla. Ajatus kuvasta aina kuitenkin asettaa jollain tapaa vastakkain sisältömerkityksen tai aiheen ja tekemisen mielekkyyden.

Tilanne, missä löytyy ehtymätön aihepiiri tai havaintokohteiden kirjasto, on hyvin suotuisaa piirtämisen kannalta. Joitain vuosia sitten tein sarjan piirroksia jotka palvelivat tällaisia päämääriä: puhelimella ottamiini valokuviiin pohjautuvan yli 800:n piirroksen sarjan, eli eräänlaisen päiväkirjan. Näissä neliskulmaisia valokuvia mukailevissa piirroksissa piirtämisen mielekkyys on tasapainossa havainnon ja kuvan takana olevien merkityksien kanssa. Valokuvat, joihin piirrokset pohjautuvat, ohjasivat piirtämistä jatkuvasti eteenpäin. Piirtämisen hetki on myös ollut silloisen kuvan herättämän tapahtuman tai asian muistelemista. Joissain yksityiskohdissa olen improvisoinut

esimerkiksi varjoja värikentiksi tai kasvoja maisemiksi, mutta kuvat ovat silti hyvin vahvasti sidoksissa tarkkaan havaintokäsitykseen. (kuva 5.)

Kuva 5. Otteita puhelinpäiväkirjasta, 2017. Ville Kiviniemi.

Päiväkirjapiirrookset ovat kuitenkin muodoltaan tavanomaisia ja sellaisenaan ennalta ymmärrettäviä, eivätkä ne myöskään sisällöllisesti tarjoa itselleni niinkään mitään uutta (kuva 5). Olen kokenut, että kuvan aiheen ennaltavalinta on osakseen myös luovuutta tukahduttavaa. Siksi olen ajautunut pohtimaan, ettei piirtämisen edes tulisi olla sidoksissa aiheiden punnitsemiseen ja valitsemiseen, vaan olla osa itsenäistä, ennalta- arvaamatonta maailmaansa. Jotain, mitä ei vielä ole.

Piirtämisen tai viivan ollessa vapaa aiheista ja motiveista johdatti minut puolestaan ilmaisun rauhattomuuteen ja päämäärättömyyteen. Lähtökohtaisesti aloin tehdä vapaasta viivasta olioituvia rakennelmia. Ne ovat päättämättömyteni heijastuma, jossa mikään ei pysähdy tai muotoudu, koska mikään muotoutuminen tai motiivi ei ole vastaus kysymykseen, mitä kuvassa pitäisi olla. Kuva itsenäisenä kompositiona on kuitenkin pysäyttänyt viivan ja piirtämisen. Piirros voi olla viivoista täysi, mutta sisällöllisesti tyhjä. Näissä kuvissa esiintyvän viivan voi ajatella olevan vapaata piirrosjälkeä, mutta tätä seikkaa tulee tarkastella kuvan olettamuksien näkökulmasta.

Huomioitavaa on siis asettamani ehdot kuvalle olla maisemaa mukaileva, oliollinen kompositio, jossa suoria linjoja tai todellisuuteen pohjautuvien motiivien rakentumista tahdonalaisesti vältetään. Silloin tällaiset lähtökohdat itseasiassa rajoittavat viivan ja piirtämisen vapautta. Viiva ei siis ole vapaa muodostumaan *miksikään*, se vain muodostuu *joksikin*. Näin tapahtuu ikään kuin kuvan ehdoilla; jo pintaan piirtyneet jäljet ohjaavat uusien viivojen muotoutumista. En lue tällaista kuvaa osana ymmärrettävää todellisuutta, koska lähtökohdiltaan tai päämääriltään kuvalla ei ole tarinallista tarttumapintaa. Silloin piirros on etsintää ja pelkkää viivaa, missä mitään ei haluta löytää.

Myöhemmin nämä kuvat kehittyivät kahteen suuntaan: piirroksiin, joita vein kohti ymmärrettävämpää, tarinallisempaa maailmaa, ja maalauksiin, jotka edustavat minulle edelleen sellaista kuvaa, jonka ei tarvitse loppua. Tarinallisissa piirroksissa voin hahmottaa jonkinlaisen *lopun*, koska ne tavoittavat jotain ymmärrettävää. Maalaukset sen sijaan kunnioittavat enemmän tekemisen mielekkyyttä ja muodottomuutta kuin päämääriä ja määreitä, vaikka niitä voikin katsoa omana kielenään ja kuvina (kuva 6).

Vaikka lopettaessani maalaamisen kuva on aina vain jossain muodossa, rakennan siihen taas seuraavalla kerralla jotain uutta. Myös eri maalausten pinoaminen uusiin asetelmiin jatkaa kuvia loputtomuudenomaisesti. (kuva 6.)

Kuva 6. Pingviini Bardosta ja muita maalauksia, 2020. Ville Kiviniemi.

Itselleni maalaus ei lähtökohtaisesti eroa piirroksesta, jossa tekeminen on etusijalla ja tavoite toissijainen. Piirros poikkeaa tästä loputtomuudesta kuitenkin esimerkiksi siinä mielessä, että piirretty kuva on lopulta sidottuna paperiin, johon viivoja ei voi kerrostua maalaukselle ominaisella tavalla. Viivaa voi ainoastaan pyyhkiä pois, ja piirtää uudelleen.

Tavallaan minua houkuttelee ajatus siitä, että nämä maalauksetkin voisivat olla joskus valmiita, koska olen alkanut nähdä niissä sisältöä tai merkityksiä. Silloin kuitenkin menettäisin yhden paikan jossa tekeminen menee kuvan päämäärien edelle. Päämäärien, joita ei voi saavuttaa, ellei kuvaa herää katsomaan.

4.3 Toteutuva kuva

Piirustuksen opettaja sanoi kerran, että hyvä lähtökohta kuvalle on valmistautua heittämään se jo roskeen.

Piirtämisen tai maalaamisen motiiviton rauhattomuus eikä pelkästään ennaltatiedetyssä kuvastossa pysymisenkään luo kuvaa sellaiseksi, kuin sitä tavoittelen olevaksi. Siksi aikomuksenani on aina löytää jotain näiden risteämästä (kuva 7.) Kyse on monimerkityksellisen tasapainon löytämisestä tiedetyn ja tuntemattoman, määräytyvän ja päämäärättömän välillä. Viivan piirtämisen levottomuus ja mielekkyys palvelevat päämäärättömyyttä; ajatus kuvan valmistumisesta ja aiheidonnaisuus puolestaan johdattelevat kohti jotain määräytyvää.

Täytyy myös huomioida, että jos minulla itselläni olisi ennaltamietittynä sisältömerkityksellinen ajatus jota kuvan kautta tavoittaa, se vaikuttaisi kuvan päämääriin ja siten myös sen onnistumiseen. Näin ei yleensä kuitenkaan ole, vaan jokainen kuva jonka teen on lähes poikkeuksetta etsimistä ja piirtämistä kohti tuntemattomuutta.

Toisaalta piirtäminen itsessään on tuon aiheen etsimistä, ja sen seuraaminen motivoi viemään kuvaa loppuun. Vaikka kuvalla ei olekaan ollut mitään aiheidonnaista lähtökohtaa, siihen muodostuvalle tarinalle tai aiheelle on löydettävä jonkinlainen lopputulos.

Peter Greenaway on sanonut, että piirros tai maalaus tarvitsee neljää asiaa toimiakseen: väriä, massaa, viivaa ja tekstuuria (The Greenaway Alphabet 2017). Silti, vaikka piirros on rakeenteeltaan esimerkiksi tällaisten muodollisten tavoitteiden ja lähtökohtien

mukainen, siitä voi lopulta kuitenkin puuttua jokin henkisyys, persoonallisuus, puhuttelevuus, kiehtovuus tai sisältö.

Kuva 7. Yhden kirjaimen Scrabble-klubi, 2020. Ville Kiviniemi.

Joskus kuvan onnistuminen saattaa olla sidoksissa siihen, että kuvan tekeminen on herättänyt toivottomuuden tunteen ja yllättäen huomaankin, että olen alkanut välittää kuvasta. Tällöin kuva valmistuttuaan lopulta parantaa, palauttaa, tai korjaa jotain mitä ei olisi ollut, ellen olisi edes aloittanut kuvan tekemistä alunperinkään. Ehkä pohjimmiltaan kyse on piirtämisen väistämättömyydestä ja päätöksestä omistaa aikaa ja energiaa kuvan tekemiselle.

Mielestäni kuva saattaa olla siis valmis koska olen nähnyt sen eteen vaivaa. Siispä kuvan katsomisen ja tekemisen kokemukset eivät voi olla täysin erillään toisistaan. Onnistumista itsessään ei voi kuvalta kuitenkaan pyytää tai olettaa, eikä kuvan eteen nähty vaiva ei ole tae sen onnistumisesta – kuva saattaa siltikin epäonnistua tai siihen kyllästyä. Kuva saattaa myös olla mielestäni valmis vaikka en ole nähnyt sen eteen lainkaan vaivaa. Tällöin voin asettua jopa helpommin katsojan asemaan koska minulla

ei ole erityisiä muistikuvia kuvan tekemisen kokemuksesta – *oho, tää onkin ihan hyvä*. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen kuvalla ei ole mitään oletusarvoista ratkaisua.

Onnistuneena kuva yleensä kuitenkin puhuttelee omaa persoonaani, ja kuvan osien summasta tai niiden väliltä löydän itseni, tai jonkin luonteeni puolen. Havahdun siihen, että kykeninkin luomaan jotain avointa ja omaa, vaikka persoonallisuutena olenkin ehkä luonteeton kuin kulunut, mutta jalkaa puristamaton kävelykenkä jonka nauha on sidottu aina tottuneella tavalla. Usein tämä kuvan puhuttelevuus tapahtuu huumorin kautta. Kuva saattaa naurattaa tai hymyilyttää, vaikken osaakaan selkeästi ilmaista miksi näin on.

Olisi väärin sanoa, että jokaisen kuvan puhuttelevuus olisi riippuvainen samasta reaktiosta. Huumori on kuitenkin luonnollinen vastaus siihen miten kuva puhuu tai provosoi ajatuksia. Siitä usein tiedän että kuva sitä lopulta katsottuani on löytänyt tiensä itsenäiseksi, henkeväksi asiaksi tai teokseksi. Toisin sanoen, kuva on löytänyt sen muodon mitä sen mistään riippumatta pitikin olla.

Lopulta lohtu on kuitenkin siinä, että vaikka asetan oman mieleni alttiiksi valmistuneen teoksen myötä, on teosta katsova ulkopuolinen kuvan äärellä hänen omien ajatustensa, määritelmiensä ja tulkintojensa kanssa. Kuva ei ole enää ajatusten kuvastin vain minulle vaan muillekin. Siinä missä piirtäminen on viivaan katoamista, kuva on löytämistä, vaikkei edes tiedetty mitään etsittäväksi.

”Taide tarkoittaa sitä, että saamme toiset tuntemaan sen mitä itse tunnemme, että vapautamme heidät heistä itsestään tarjoamalla heille nimenomaan heitä varten räätälöidyiksi vapautukseksi oman persoonallisuutemme.” (Pessoa 2018, 132.)

5 POHDINTOJA

Ajatus kuvasta osana opinnäytetyöni taiteellista osaa johdattaa minut kysymysten äärelle, joihin luulen löytäväni vastauksia vain työskentelyn kautta. Jos kuvan päämääränä on lopulta olla teos, voidaanko piirtämiselle asettaa vastaavaa päämäärää, vai onko piirtäminen ja sen mielekkyys vain keino saavuttaa teos sellaisena kuin se tulee olemaan? Eikö kuvan olettaminen osaksi mitä tahansa taiteen ilmiötä tai teoksellisuutta ole jo itsessään täysin toissijainen, tukahduttava ja tyhjä päämäärä jonka edelle on katsottava?

Piirtämisen pitäisi siis olla enemmän kuin siihen juurtuneet ja takertuneet ilmiöt tai mitä sanat voivat tavoittaa. Toisin sanoen siis yhtä luonnollista kuin havainnointi tai nukkuminenkin. Siksi kai koen taiteen kenttään osallistumisen myös itsekkääksi ja vieraaksi; se on vähän kuin yrittäisi myydä kirja-antikvariaattiin oman päiväkirjansa sivuja.

Teoksellisten päämäärien ulkopuolella kuva haastaa kysymään, mitä sen tulisi olla. Onko kuvan muoto jota etsin kuin uneen vaipuvan mielen luoma hallusinaatio vai ennalta pohdittujen motiivien ja aiheajauksien puitteissa toteutettu tila tarinalle? Pohjautuuko tämä havaintoihin ja merkityksiin vai ennalta tietämättömään? Ehkä kuvan luonnollisin muoto on olla yhdistelmä havaittua todellisuutta ja piirtämisen tavoitteettomuutta, joka hakee koko ajan alkua, tasapainoa tai loppua.

Piirtämistä saattaa usein myös jarruttaa ajatus siitä mitä kuvassa pitäisi seurata; valon ja varjon tuottamaa muotoa vai tästä riippumatonta viivaa. Molemmat ovat olennaisia piirtämisen kielen osia, jolloin niitä yhdistäväksi tekijäksi jää rytmi jota noudattaa kuvan ehdoilla. Mielestäni tämä jako sen osineen täytyy niin omaksua kuin haastaa osana opinnäytetyöni taiteellista osaa.

Piirtäminen on toisaalta väistämättömyyden ja uuden löytämisen kohtaamista, josta kuva muodostuu merkitysten etsinnän osoituksena, muttei välttämättä vastauksena tai tavoitteena. Immanuel Kantin mukaan luonnossa itsessään ei ole päämääriä tai tarkoitusperiä, ja jos niitä on, sitä ei voi tietää teoreettisen tarkastelutavan puitteissa (Kanto 2011, 18).

LÄHTEET

Carroll, T. 2015. Apophenia – The Skeptic’s Diary. Viitattu 29.9.2020.
<http://www.skeptdic.com/apophenia.html>.

Carroll, T. 2015. Pareidolia – The Skeptic’s Diary. Viitattu 21.9.2020.
<http://www.skeptdic.com/pareidol.html>.

Derrida, J. 1993. *Memoirs of the Blind: The Self-Portrait and Other Ruins*. Chicago: The University of Chicago Press.

The Greenaway Alphabet 2017. Ohjaus Saskia Boddeke. Tuotantoyhtiö Beeld. Hollanti. Esitetty Yle Teemalla 12.10.2019.

Hamilo, M. 2013. Keinotekoisella verkkokalvolla voi saada näkökyvyn takaisin. Suomen Kuvalehti. 23.8.2013. Viitattu 7.10.2020.
<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/keinotekoisella-verkkokalvolla-voi-saada-nakokyvyn-takaisin/>.

Heikkilä, M. 2014. Viivan Dekonstruktio: Jacques Derrida ja Piirtämisen jälki. Teoksessa M. Heikkilä & H. Johansson (toim.) *Viivan Filosofia*. Helsinki: Kuvataideakatemia, 81–106.

Kanto, K. 2011. Kantin ja Schellingin luonnonfilosofia pohjoisessa valossa. *AGON*, 30, 1.6.2011, 18–20.

Lachman, G. 2002. Hypnagogia. *Fortean Times*. Viitattu 21.9. 2020.
<https://web.archive.org/web/20071013131259/http://forteantimes.com/features/articles/227/hypnagogia.html>.

Myllylä, S. 2012. Still image from My tree. Viitattu 26.10.2020. Saatavissa:
<http://www.sallamyllyla.com/2013-my-tree/>.

Pessoa, F. 2018. *Levottomuuden Kirja*. Suom. S. Pernu. 2. painos. Helsinki: Basam Books.

Saarinen, J. 2012. Tiedostomattoman Rakastaminen – Taiteellisen luovuuden ydin? *AGON*, 33, 10.5.2012, 17–20.